

Panorama knih

Brázdil, R. a kol.: Historické a současné povodně v České republice*

Obsáhla velkoformátová a celobarevná publikace vyšla z produkce Masarykovy univerzity. Představuje již sedmý svazek prací z řady „Historie počasí a podnebí v českých zemích“. Společné dílo vznikalo ve spolupráci ČHMÚ s ÚFA AV ČR v Praze a s Oblastním muzeem v Litoměřicích. Téma samo o sobě atraktivní jak pro odborné kruhy, tak pro širokou veřejnost bylo nyní poněkud netradičně uchopeno širokým týmem autorů v čele s prof. R. Brázdilem, a tak získalo rys nikoliv jen kvalitní odborné práce, ale i čtivého materiálu. Tentokrát dali autoři přednost mateřskému jazyku a obsahlému anglickému resumé v zakončení publikace.

Publikace se dělí do šesti hlavních kapitol, neschází stručný úvod a závěr. Povodně jako pro člověka nepříznivý, obvykle přírodní jev poutají pozornost národohospodářů, politiků a široké laické veřejnosti od počátku lidské pospolitosti pro svou obrovskou ničivou sílu, beroucí vníveč majetky i životy obyvatel. Česká republika zažila v poslední době několik rozsáhlých povodní a odborná literatura stále prodělává v této oblasti publikační boom. Předkládaná publikace se od většiny z nich liší retrospektivním pohledem a snahou o výklad dávných i nedávných povodní.

Ve druhé kapitole nás autoři seznamují se základním pojmoslovím. Uvádějí české normativní definice povodně jako (ve zkratce) „přechodná výrazná zvýšení hladiny vodních toků či jiných povrchových vod, při kterých voda zaplavuje území mimo koryta a může působit škody“. Popsán je průběh povodňové vlny a vyložena je klasifikace těchto událostí u nás. Není pochyb o tom, že toky na území ČR vykazují rozmanitou míru ovlivnění člověkem, často se snahou omezit právě negativní dopady povodní. Úpravy toků, povodí a výstavba nádrží znamenají významné spolupodílení společnosti na charakteru záplav.

V následující krátké 3. kapitole je uváděn přehled literárních odborných publikací a studií věnujících se rozborům a výzkumům povodní u nás, v sousedících i vzdálenějších zemích, včetně projektů řízených mezinárodními organizacemi. Tato kapitola nemůže být pochopitelně vyčerpávající a neregistruje ani některé významné české autory a výzkumné projekty odstartované po roce 1997.

Výkladový charakter nabývá 4. kapitola „Synoptické příčiny povodní“. Čtenář se zde uvede do problematiky souvislostí mezi typem povodní, jejich velikostí a průběhem na jedné straně a jejich srážkovými zdroji na straně druhé. Česká republika jako vnitrozemský stát je ohrožována takovými meteorologickými situacemi, které přinášejí extrémní dlouhotrvající vydatné srážky na rozsáhlejším území či velmi vydatné krátkodobé srážky v omezeném území. Zatímco první z nich jsou charakteristické pro severní horské oblasti od Jizerských hor po Beskydy, občas i pro vyšší partie Šumavy, krátkodobé vydatné srážky následované tzv. „bleskovými povodněmi“ charakteristický výskyt nevykazují.

Pátá kapitola představuje důkladný přehled záplav doložených hydrologickými měřeními na řekách od počátku, zpravidla však až od druhé poloviny 19. století. Čtenáři se zde dozvědí podrobnosti z organizace měření na českých tocích a o osobnostech, které se na vědeckém poznání našich toků podíleli. V dalším textu je pak prováđen rozbor registrovaných povodní na vybraných hlavních tocích České republiky: na Vltavě, Ohři, Labi, Odře a Moravě. Jednotlivé studie o těchto povodích jsou obvykle vztaženy k významným lokalitám s reprezentativními měřeními na uvedených tocích. Takto jsou důkladně popsány povodně v Praze, Lounech, Děčíně, Kroměříži a Bohumíně. Ke každému povodí a lokalitě se autorům podařilo shromáždit obsáhlý důkazový materiál, aby bylo možné analyzovat a vysvětlit příčiny jednotlivých povodní. Není bez zájmovosti, že nejhorší povodňová pohroma postihla hlavní město právě v roce 2002, kdy při dlouhodobém průměrném ročním průtoku Vltavy v Praze ve výši 148 m³s⁻¹ řeka dne 12. 8. 2002 kulminovala při 5160 m³s⁻¹. Nepochybně atraktivní jsou pak popisy a rozборы

vybraných historických povodní, které se na sledovaných tocích v období měření odehrály. Odborný text je proložen historickými zápisy nepostrádajícími dramatickostí a osobní pocity očitých svědků. Historické i recentní údaje, dobová pozorování a výklady doprovází množství tabulek i obrazového materiálu, ať již fotografií, grafů, synoptických map či hypsometrických map jednotlivých jmenovaných povodí (legendy u každé z nich by znamenaly jejich výrazné vylepšení; povodí Odry nad Jablunkovem nesahá všude ke státní hranici se Slovenskem, mapy povodí lze sotva označit názvy historických zemí – obr. 93, 101).

Zcela unikátního charakteru je kapitola šestá pojednávající povodně na našem území v období před zahájením hydrologických měření. Zde vedle povodně spojené s legendou o sv. Václavu z 10. století se autoři opírají o záznamy kronik od 12. po 19. století. Popisy povodňových událostí doprovázejí dobové reálie, které zařazují povodně do historického kontextu s tehdejšími stavem „technologií“ a myšlením kronikářů, případně autorů zachované korespondence. Nehledě na výklady zásahů vyšší moci, autoři dobových dokumentů si velmi dobře uvědomovali souvislosti mezi srážkami, táním sněhu a průběhem povodní. Kapitola obsahuje množství chronologicky uspořádaných odkazů na jednotlivé povodně s uvedením pramenů, což jistě podnítl další výzkum.

Zajímavým počinem je pokus o propojení poznatků z hydrologických měření s jinými dokumentárními materiály k povodním. Složitost tohoto úkolu je dána mj. četnými změnami krajiny v povodích, v průtočných profílech řek, úpravami tras toků a výstavbou nádrží, mírou zastavěnosti údolních den a jiných ochranných staveb. Použití technologie GIS je vhodnou možností. Detaily použití této metody však práce neuvádí, takže je obtížné posoudit, jak se např. modelování záplavy území ve vztahu k hodnotám vodočtu vůbec vydařilo. Zde se rovněž nabízejí široké možnosti pro další výzkum.

Cennými dodatky publikace jsou obsáhlé seznamy citovaných materiálů a použitých pramenů, zejména kronik a dalších archivních pramenů. Obsáhlý anglický souhrn (83 stran) přiblíží tuto zajímavou publikaci zahraničním

odborným kruhů a nakonec i zainteresované široké veřejnosti.

J. KOLEJKA

* Brázdil, R., Dobrovolný, P., Elleder, L., Kakos, V., Kotyza, O., Květůň, V., Macková, J., Müller, M., Štekl, J., Tolasz, R., Valášek, H.: Historické a současné povodně v České republice. Masarykova univerzita/Český hydrometeorologický ústav, Brno/Praha 2005, 369 s.

Brno Studies in English (ročník 2005)*

31. ročník anglistické řady Sborníku prací Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (*Brno Studies in English*, 2005) je věnován životnímu jubileu, šedesátinám, lingvistky doc. PhDr. Ludmily Urbanové, CSc. Jana Chamornikolasová rekapituluje příspěví jubilanťky k rozvoji brněnské anglistiky na Filozofické i Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, její profesionální zájmy v oborech korpusové lingvistiky, sociolingvistiky, pragmatiky, stylistiky, fonetiky a fonologie i formativní vliv profesorů Josefa Vachka, Jana Firbase, Randalpha Quirka a Jana Svartvika na její odborné zaměření.

Na profesora Jana Firbase, společný zájem o Janáčkovu hudbu i svůj návrat do Brna, města svého dětství, po 43 letech v zahraničí vzpomíná s nostalgii i humorem britský translator Peter Newmark v příspěvku *Remembering Jan Firkas*. Zdůrazňuje Firbasovo zaujetí prací, jeho vlídnost, skromnost a pedagogický talent i pevné rodinné zázemí.

Lingvistickou část otevírá studie Olgy Dontchevy-Navrátilové *Text Typology of Resolutions*. Autorka identifikuje v žánru rezolucí UNESCO jejich generický strukturální potenciál s obligatorními i volitelnými prvky, jejichž konfigurace je relativně pevná. Funkční diferenciací typů rezolucí pak motivuje hodnotu i pozici konkrétních strukturálních prvků.

Studie Naděždy Kudrnáčové nazvaná *Oscillatory Corporeal Verbs from a Semantic-Syntactic Perspective* analyzuje sémantické a syntaktické vlastnosti skupiny sloves vyjadřujících nevolní kmitavé pohyby těla či jeho